

i no *mielsa* com en la zona de parlar aragonès).

Del cat. ha passat sens dubte *melsa* «bazó» a Múrcia (Rmz. Xarrià, GaSoriano), Albacete (RFE xxvii, 250) i al judeoespanyol de Bulgària (MLWagner, RFE x, 240, que és absurd creure d'origen aragonès); apareix en la forma *mjelsa* a tot l'Alt Aragó, a Bielsa (1965) i des de la Vall de Gistau fins a Ansó (Casac. BDC xxiv; Rohlf, *Le Gc.*, § 281, pp. 60, 74), però el diftong en aragonès no és general, car Borao i Cejador hi assenyalen *melsa*; i no solament aquesta vacil·lació sinó encara més la *-s-* (on caldria esperar *θ* si fos autòcton), el fan molt suspecte de ser mot propagat des de Catalunya.

En la Romània, doncs, no deu ser indígena aquest mot més que en català, en llengua d'oc i en el Centre i Nord d'Itàlia, car ni tan sols es troba en francès, en reto-romànic ni en castellà-portuguès. L'oc. *melsa* (avui sobretot *mèusso*) és bastant general i mot de sempre: general en gascò i molt estès pels dominis llemosí (*miälso*), llenguadocià (*mélso* que el *TdF* exemplifica en Baldous, poeta roergat de Milhau, princ. S. xix; el deriv. *melsat* «saucisson avec la rate de porc» a Castres); i provençal (veg. molta fraseologia, *TdF*) i, amb alguna variant fins als Alps (*melfo*, *musso*): documentat antigament, si bé només en l'*Elucidari* (comtat de Foix, c. 1300, dos cops, Rayn. iv, 184); sens dubte amb un important i antic concurrent¹ en el celtisme *bescle*, ja medieval, l'àrea del qual sembla estendre's al llarg del Roine, des de cap al Forés fins cap a Marsella (*TdF*, si bé aquest també registra un *mèufo* marsellès)².

En italià *milza* és el mot de la llengua comuna, i amplament representat en els dialectes, almenys els del Nord i del Centre (Gamillscheg, *Rom. Germ.* II, p. 151; *ALS* I, 141), mentre que *SPLEN* és el mot sard i retoromànic. Amb aquesta *i* discrepa netament de la è oberta del català i la llengua d'oc, i per tant és natural que Gamillscheg i en general els romanistes hagin cregut que en italià el mot ve del longobard, i que en cat.-oc., d'una llengua germànica més antiga, com és el gòtic (*Rom. Germ.* I, p. 377): diferència en data que també explicaria la forma menys modificada de la *i* germànica.

Però també es va notar de seguida que hi ha è oberta en molts parlars suditalians. El romanista més asabentat en matèries suditalianes, Rohlf, ho exposa així: «Cilento *méutsa* 'melsa' --- suposa un vocalisme en È, que s'ha de posar a la base d'una manera general per a tota la Campània, per a Calàbria i per a grans porcions de Sicília i Lucània; a això correspon arag. *mielsa* [!] i oc. *mèlsa*; discrepància fonètica que encara no ha aconseguit una explicació verament satisfactòria» (ZRPb. LVII, 1937, 429).

En efecte, ja Hugo Schuchardt, preocupant-se'n (*Sitzberichte der Preussischen Akad. der Wiss.*, 1917, 166, 169-70), suggeria que en romànic el germanisme havia estat contaminat pel romànic *MĚL*, fundant-se en el fet que en totes les llengües germàniques (llevat de l'al.) el mot *MILTI* 'melsa' designa alhora el lletó o llets dels peixos mascles, glàndula de color clar com la

mel; i sembla insinuar una espècie d'analogia proposicional, en confrontar-hi gòt. **MILTI* 'melsa'/*MILITH* 'mel. Potser ell mateix no va quedar convençut, car almenys el seu deixeble Spitzer no hi quedà puix que atribueix al seu mestre (*Litbl.* xxxvii, 327), una altra explicació: contaminació de *FEL*, a causa de la confusió que fan alguns entre la melsa i la bufeta del fel; en allò almenys hi havia l'empenta de la gran semblança fonètica *MIL-/MEL-*, aquí això ja no hi és. Té raó Rohlf: «keine befriedigende Erklärung». I em sembla que amb els anys el mateix Rohlf és deu decantar cap al que em sembla a mi: les formes suditalianes són manlleuades.

En efecte el 1975, el savi col·lega (*Sitzber. Bayr. Akad.* B, 20 i 31) reconeix que el sicilià *meuzza* és un manlleu del català, manlleu majorment important en tant que ja es documenta en el S. xiv, amb la grafia *μέουρζα* en una fórmula màgica (escrita, com es feia llavors encara a la illa, amb lletres gregues). Com sempre els romanistes havien estat perdent de vista el català, i aclucaven els ulls al fet que les dues úniques llengües romàniques influents que tenien aquest mot eren l'italià i el català (tant parlar d'Aragó, Campània, Gascunya, els feia ignorar Llull i Eiximenis!). No solament la è oberta revela la presència del català en les terres suditalianes des del temps de Pere el Gran, sinó també aqueixa *μ* de Sicília i de les costes de Salerno, transcripció natural de la nostra *l* implosiva, fortament velar, i estranya al seu sistema fonètic, la qual imitava desmanyotadament.

È oberta? Sí, però és sabut que davant *L* tots els dialectes catalans (i, doncs, la llengua des dels orígens) canvien *ɛ* en *ɶ*. Per tant en català no hi ha cap raó per cercar explicacions del canvi d'un germ. *MĚLTI*A en *mèlsa*; ja hem vist que el vacillant arag.-murcià *melsa/mielsa* és també manllevat del català. En llengua d'oc no tenim rimes dels trobadors que ens provin quin era el timbre antic en aqueixa terra. ¿No hi hauria també fets fonètics com el català en els parlars d'Oc meridionals? S'han vist casos no pas incomparables en la història de *FELTRE FILTR*, i en la de *fel (FELLO) FILLO*. ¿No hauran estat els romanistes donant grans llançades quixotesques contra un gegant fantasmal que era un bot de vi? Segui com vulgui, fins si en llengua d'oc hi hagués alguna cosa més que això, és clar que allí és cosa ben lleu el canvi d'un antic **mèlsa* en *mèlsa*, i que bastava un buf (com la paronímia amb *mèl*) per donar-li aire.

L'únic problema gran aquí, al meu entendre, no són les minúcies vocàliques i de dialecte germànic que han preocupat fins ara els col·legues, sinó allò que tothom dona per sobreentès: per què un tal germanisme? Un nom de part del cos humà que ve del germànic. Cas únic. Hi ha germanismes en noms d'armes, de vestits (i per tant de colors, teixir etc.), de guerra, de tributs i qüestions tributàries o impostos a les collites, al bestiar; hi ha germanismes en dret feudal i en general en la llengua medieval del dret a l'E. Mj. Es comprèn que també n'hi hagi en parts dels animals: car amb això entrem en el llenguatge de la caça (no sols la fal-